

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dău la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litera merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 88.

Sibiu, 3/15 Novembre 1879.

Anulu II.

Celu mai nou scandalu din diet'a Ungariei.

D'abea s'au deschisu usile dietei unguresi din B.-Pest'a și scandalurile s'au și inceputu.

În ședinți'a din 7 l. c. deputatulu br. Dionisie Pazmandy au adresatu d. ministru de finanție comitele Julius Szapary urmatorea interpelatiune:

1. Este adevăratu, că d. ministru de finanție în Octombrie a. c. — era nu în decursulu lunei lui Septembrie — au vendutu în persóna la cass'a de schimb din locu a lui Waizenkorn si fii, obligatiuni rurale în valóre nominala de 11,600 fl. v. a.?

2. Este adevăratu, că totu d. ministru de finanție a mai vendutu încă în decursulu lunei lui Octombrie la banc'a de escomptu unguresca de aici din strad'a Dorothea, astfelu de charthii de creditu, relativu la care densulu a pus în perspectiva o prolongatiune a terminulu de amortisare, prin espunerea sa de motive facuta în 28 Oct. a. c.?

3. Are d. ministru de finanție cunoscintiia despre aceea, că mai multi membri din famili'a sa, au lasatu se fia vendute valori de aceeași categoria, în același tempu și în sume mari?

4. Cum pôte d. ministru de finanție se înpace aceste fapte cu pozițiunea sa oficiala și cu deobligamentulu seu de a pastrá secretulu?

La aceste întrebări ministrulu de finanție comitele Julius Szapary respunde:

Onorata casa! Pracs'a parlamentara și usulu ce s'au stabilitu la noi aducu cu sine, că membrii guvernulu se răspunda dela loculu acesta pentru acele fapte s'eu neregularitati, cari s'au comis în cerculu lor de activitate oficiala. Din respectu fatia cu camer'a deputatilor și în urm'a simțiului meu de datorintiia, mi'am ținutu totu-deauna de datorinta a răspunde pentru astfelu de fapte. O facu acésta și cu ocasiunea acésta, declarandu înainte onor. case, că eu n'am comis nici o faptă, din care s'ar pôte deduce, că eu asiu fi abusat de pozițiunea mea oficiala, s'eu că o asiu fi exploatatu în favorulu meu, și de aceea me rogu de onor. casa, că se ia la cunoscintiia acestu răspunsu alu meu.

Onor. d. deputatu au atinsu înse și alte lucruri, care sunt de caracteru privat. Acestea sunt acuma de mai multe dile și din mai multe parti venturate în pressa. Tocmai pe bas'a decla-

ratiuniloru facute din mai multe parti s'ar fi potutu informá ori și cine și prin urmare și ori care membru ale acestei case, despre starea lucrului, precum și deca în casulu acesta s'au comis vreo faptă condamnabila s'eu nu.

La o întrebare, ce se referesce la o cestiune de natura privata, asiu pôte afirmá, că nu sunt de locu deobligatu a răspunde dela loculu acesta. Dar' mergu mai departe și dicu, că pentru tóte câte s'au publicatu în cestiunea acésta din partea mea, iau răspunderea. Totu ce trece înse preste acelea, me vediu silitu a le declará de neadeverate, precum o am facutu și până acuma. Relativu deci la acele întrebări eu nu mai răspundu nimicu dela loculu acesta, ci declaru, că sunt aplecatu a dá răspunsu în persóna dlui deputatu care a pus întrebările, cu tóta promptitudinea și sinceritatea.

În câtu privesce însusi răspunsulu meu datu la întrebarea facuta, me rogu de onor. casa, că se ilu ia spre cunoscintiia.

Dupa acestu palidu și sucitu răspunsu alu ministrulu de finanție, interpelantele declara că: densulu au consideratu cestiunea cu totulu din altu punctu de vedere și si-au cugetatu că, deca lucrulu nu va fi desaprobatu în modu categoricu, autoritatea guvernulu și a majoritati va fi sdruncinata. Dar' deca ministrulu de finanție și majoritatea considera acésta de o cestiune privata, apoi nu va mai vorbi nici elu despre acestu lucru, ci constatandu acésta, va luá răspunsulu la cunoscintiia, de și nu este multumitu cu elu. — Majoritatea camerei deputatiloru, pre langa care se mai adaoșera și câțiva deputati din opozițiune, au luat răspunsulu ministrulu de finanție la cunoscintiia și au trecut la ordinea dilei.

În aceeași di inse bar. D. Pazmandy publicá în „Magyarország“ o declarațiune, prin care cu date autentice confirma adevărule acuzatiloru pe care le îndreptase asupra ministrulu Szapary și pe cari ministrulu nu numai că nu le au potutu negá, dar' în declarațiunile publicate prin diariile gubernamentale le constata și densulu că existente.

Pentru că apoi se-si salvă onóra sa personala de cavaleru și magnatu, ministrulu de finanție au provocatu la duelu pe bar. Pazmandy, ai carui secundanti dupa ce au primitu declarațiunile ulterioare ale provocatoriulu, au înpatatu conflictulu în modu

pacificu. Vorb'a romanului: nici cêpa n'au mancatu nici gur'a nu le mirósa.

Asia se esplica și se aplica în Ungari'a responsabilitatea ministeriala:

Revista politica.

Sibiu, 14 Novembre st. n. 1879.

În cercurile parlamentare din Vien'a, precum și în press'a austriaca se discuta cu mai multa violentia decâtu consecența logica, proiectulu de lege pentru ficșarea contingentulu anualu alu armatei de linia permanenta. La încheierea fatalulu dualismu, contingentulu acela s'au fostu ficșatu pe 10 ani înainte, la enorm'a cifra de 800.000.

Acésta cifra a fostu combatuta din capulu loculu de câtra toti acei patrioti, cari prevedeau și prediceau, că acelu „budgetu de feru“ alu armatei va ruina finanțiile monarchiei. În punctulu acesta, trebuie se recunoscemu că unu meritu necontestabilu alu nemtilor centralisti, de a se fi opusu și a fi combatutu din respoteri budgetulu ministrulu de resbelu atátu în Reichsrath câtu și în delegatiuni, și a fi pretinsu de repetiteori reducerea cifrei armatei permanente dela 800.000 la 600.000.

Dar' opozițiunea lor și a întregi monarhii a fostu în desiertu, pentru că gratia politicei continentale și a politicei externe inaugurate, urmata și acuma lasata mostenire de câtra fostulu ministru de externe comitele Andrassy, monarhia austro-ungara se afla într'o astfelu de situațiune fatala, în câtu ea acuma nu isi pôte reduce armat'a permanenta, fara că se nu abdica la rangulu ei de putere mare, și fara că se nu se espuna pericolulu, de a fi surprinsa de câtra marile evenimente ce se prepara în Orientu.

Sunt și nemtii centralisti prea convinși despre acestu adevăru fatalu, știu și ei prea bine că alianți'a germano-austriaca au fostu și este posibilă numai, deca Austro-Ungari'a va dispune în totu momentulu și la tóta bun'a cerere de o putere armata corespunzătoare celei prusso-germane. Deca ei totuși continua a combate proiectulu de lege alu guvernulu austriacu, apoi o facu acésta mai multu numai din punctu de vedere alu tacticei parlamentare, pentru că se póta resturna cabinetulu actualu de coalitiune alu comitelui Taaffe.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Femelele.

De: Juliu Pederzani.

Traducere de: J. G. Baritiu.

IV. Consórtea unei vietie.

Pe mēsa în solitar'a mi camera de studiatu stă deschisa antic'a și sant'a carte a biblii.

Si eu citescu într'o limba sublima cuvintele: „Cine se afla în posesiunea unei femei, acest'a este mai nobilu că celu mai pretiosu margaritariu. La o astufeliu de femeie pôte spéra anim'a barbatulu. Ea 'i oferesce amoru si nu'lu supera în tóta viet'i sa. Ea este coron'a lui.“

Si eu imi preambulu privirile preste pamentulu intinsu. Ce spectacolu! Vediu în Orientu o ceta de fiintie nefericite, lipsite de lumina și de libertate, petrecându'si visatórele loru dile în suferintiie, închise în scunde și obscurele chilii ale unui seraiu. Vediu aceste fiintie femeiesci nu de a drépt'a unui barbatu care „spérea într'ens'a.“ O vediu jucându la peciórele lui. O jucaria, pre care o a cumpérat'o odata și pre care astadi o despretiuesce.

Soci'a orientalei nelibera și lipsita de dreptu, nu este consórtea ci sclav'a domnulu seu, nu a barbatulu seu.

Ea trebuie se cersiésca pentru fiacare privire, pentru fiacare semnu alu amorulu seu și a se luptá cu mai multe altele din seculu ei în jalusia fara finitu.

Femeia a orientulu, unde D-dieu ne permite noue peregrini pamenteni a gustá celu mai lungu și mai fericitu visu, eu te cautu că pre unu „margaritariu“ mai pretiosu că ori care altulu și afu o flóre desfoiéta și vesteda de granata, caduuta în pulbere!

Te cautu că pre o coróna a unui barbatu și afu numai unu vasu de lutu acoperitu cu colori strigátore. Oriente, tu esti până în diu'a de astadi marele și întredeschisulu mormentu alu tuturor femeiloru!

Si mi întorc privirile spre apusu, ale cărui tieri sunt adumbrite prin înfloritele crengé ale cristianismulu.

În tîer'a culturai și a civilizațiunei, unde sublimele idei morale ale religiunei crestine adie prin legile de statu si civile.

Acolo afu femeile stimate și protegiate de a adrept'a barbatulu, pre care si l'au alesu din liber'a vointia, care o a castigat'o prin petire fidele.

Femei'a apusana este: „consórtea unei vietie,“ prim'a si ultim'a fericire a barbatulu.

Braçiale unei mame l'a strénsu la peptulu ei la inceputulu vietiei lui, în braçiale-unei femeie elu isi termina viet'i'a pamentésca. Femeiei Orientulu i este permis a traí numai, pana cându este frumósa și înflorinda.

Mai în tóta diu'a se arunca sute de femei înbetranite, sub rótele carulu lui Jagernath, care trece încetu preste corpurile lor. Dorulu de mórte le arunca sub nimicitórele róte ale carulu, acelu doru de mórte, care le scapa de o viet'a a fómiei si a rusinei.

Femei'a apusana privesce liniscita în faci'a be-tranetiloru sale, fiindcă ea se afla în posesiunea unei frumusetie spirituale ce nu vestediesce niciodata și prin acésta amoru unui barbatu.

Intr'un'a de dile ea a disu barbatulu cuvintele sacrei scripture: „Poporulu teu va fi si poporulu meu, D-dieulu teu va fi si D-dieulu meu“ și 'i a urmatu în viet'i'a lui, pre care elu o crease pentru dens'a.

Elu iubesc pre acésta femeia inteligenta din totu sufletulu si cu tóta sinceritatea. Fiindcă deca amoru a coprinsu pe unu barbatu, apoi elu 'i inple tóta fiinti'a sa, asemenea unui val de sânge și nu se termina de câtu numai cu viet'i'a lui. Elu iubesc numai unde 'i se dá ocasiune a se aretá în deplin'a sa amabilitate și demnitate de barbatu.

Ea iubesc pe consciulu vietiei sale, din totu sufletulu și cu tóta sinceritatea.

Fiindcă tóta fericirea unui omu se coprinde în intimitatea, care unesc două anime nobile. Amoru adevăratu este o minune, care nu ne mai uimesce, fiindcă se întempla în fiacare di.

Viet'i'a se incepe numai din diu'a în care iubimu. Dela diu'a acésta ar trebui se se numere tóte suvenirele.

A fi iubit inseamnă, câtu a fi întielesu, bine cuventatu, consolatu și fericitu.

A fi iubit inseamnă a amblá pe căile lumesci cu unu conductoru protectoru, care înlaturéza toti spiniu din cale.

A fi iubit inseamnă a possede unu coperisiu în timpu de furtuna, unu asilu în lupt'a vietiei. Ceriulu se întinde mai seninu și cu unu azuru mai intinsu, valulu are mai multu sunetu și mai multa claritate, sórele straluce mai splendidu și cantarea paseriloru este mai dulce.

Ferice de barbatulu, care dupace l'au amágitu tóte idealurile sale, si-a mai pastratu credinti'a în acea femeia pe care o numesc a sa. Acésta credintiia este, care ilu consolédia chiar' în desastrelu sale.

Forti'a lui este redicata prin linistitulu farmecu alu femeiei și nemarginitu de ferice vá fi — viitoriulu seu.

Elu esclama cu acelu pincipe la pivirea inelulu seu de casatoria: afara de acésta nu exista altu amoru.

Vai de barbatulu, care si-a pierdut credinti'a în intensitatea amorulu și a fidelitati sale.

Elu este bolnavu de spiritulu.

Care nu pôte dice cu Schiller: CREDU în realitatea unui anoru adevăratu și desintereșatu. Sunt pierdut deca elu nu ar esistá, atunci asiu desperá de Dumnedieire, de immortalitate și de virtute. Nu mi mai remane alta proba pentru sperantiia, deca asiu încetá a mai crede în amoru. Unu spiritulu ce se iubesc numai pe sine, este unu atomu plutitoru în nemarginitulu spaciulu.

Nefericitu barbatulu, care nu mai este în stare se ofere socii sale decâtu numai subsistenti'a; decâtu numai cenusi'a unei anime consumate și stinse.

(Va urmá.)

Pentru că în Constituțiunea militară a monarhiei se se p^ota face vre-o modificare esențială, se cere o majoritate de două treimi. Această majoritate se cere chiar și pentru cazul de a se vota puru și simplu statu quo ante alu contingentului anualu pentru armat^a permanentă, pe diece ani înainte. Cabinetulu actualu nu dispune înse în camer^a deputatiloru decâtu numai de o majoritate de 18 voturi, era în senatu partid^a gubernamentală se afla în minoritate.

Positiunea cabinetulu Taaffe este deci foarte critică și dificilă, și ea devine cu atât mai apăsătoare, de ôrece comitele Taaffe candu a fostu în sarcinatu cu formarea cabinetulu de coalitiune, au luat strictulu angajamentu fatia cu corôn^a și de partid^a militară, de a face cu ajutorulu boemilor, că parlamentulu austriacu se primésca nestirbită și se votedie pe alti dieci ani înainte, cifr^a de 800.000 a contingentulu actualu alu armatei permanente. Nemtii centralisti sunt înse decisi a face din cestiunea acésta o cestiune de încredere fatia cu cabinetulu Taaffe, și nu voru seⁱ votedie proiectulu care se afla acuma în desbaterea secțiunilor.

Pentru casulu acela, candu cabinetulu Taaffe nu va fi în stare seⁱ împlinésca angajamentulu luat fatia cu corôn^a, va demisionă și precum anunția de^j foile oficióse, gubernulu va fi concreditu comitelu Hohenwart, Clam-Martinitz și Dr. Smolka, cari formandu unu cabinetu de resistentă, voru dissolve nu numai Reichsrathulu actualu, dar['] și dietele provinciale și apoi, voru cautá a isi creá prin faimósele candidaturi ministeriale, dupa modelulu prussianu alu principelui de Bismark și a epigonulu seu C. Tisza, o majoritate complesantă și flexibilă. Viitoriulu celu mai de aprópe ne va probá, deca atunci comitele Hohenwart va fi mai fericitu, decâtu cum a fostu în scurtulu intervalu alu gubernareⁱ sale din anul 1871.

Deca situatiunea din Vien^a n[']are nimicu altu înbucuratoru și incuragiatoru pentru noi romanii de câtu aceea, că lavin^a reactiunei anti-dualistice s[']a pusu în miscare, apoi cu atât mai intristătoare sunt scandalele politice, care sunt érași la ordinea dilei în diet^a Ungariei. În articolulu nostru primu de astadi, cetitorii nostri se voru informá despre celu mai próspețu scandalu ce avu locu în sediint^a din 7 I. c. în dieta. În urm^a acelui scandalu, ministrulu de finantie comitele Szapáry si-au retrasu ambele sale proiecte, relative la prelungirea terminulu de amortisare a obligatiuniloru rurale și ale dieciuelei viiloru. Nu puçinu au contribuitu la acésta și remonstrările foarte serióse, ale creditoriloru externi ai statulu magiaru.

Unu altu scandalu au avutu locu totu în diet^a ungrésca între deputatulu Irány și ministrulu-presedinte C. Tisza cu ocasiunea votarei civilistei regelu Ungariei, dela care numitulu deputatu kossuthianu a pretinsu, că se se tocmeșca cu ministru seu magiaru asupra civilistei sale, și se mai scada ceva din ea în favorulu nefericitulu seu regatu.

La ordinea dilei în dieta se afla acuma de trei dile proiectulu de lege asupra administratiunei Bosniei și a Hertegovinei, care este calulu de batalia favoritu alu opostiunei. De trei dile urmédia și va mai durá înca o adevérata inundatiune de discursuri și declamatiuni pro și contra, pentru că apoi în fine, fidelii deputati ai poterniculu și „liberalulu” C. Tisza seⁱ votedie totu ce va vrea densulu.

Cunoscutulu autoru germanu J. C. Bluntschli făcendu critic^a și combatendu maximele politice ale lui Machiavelli dice: „O doctrina de prudentia, care este indiferentă fatia cu moral^a, nu mai merita a fi numita politica, de ôrece ea convine mai bine pentru o ceta de banditi seu pentru o societate de hoti, decâtu pentru unu statu.”*)

Amu fi foarte curiosi se aflamu parerea celebrulu autoru germanu, asupra incarnatulu machiavellismu, care se cultiva și infloresce atât de frumosu în patri^a lui Deák, alui Szecseny și alui Petöfi, subt actualulu gubernu liberalu.

Precum aflamu din scirile ultime venite din Bucuresci, d. ministru-presedinte J. Brateanu si-au retrasu demisiunea, în urm^a staruintiloru A. S. R. Carolu și a colegiloru sei. Sesiunea extraordinară a camerelor s[']a mai prelungitu pe optu dile

și se sperédia, că în restempulu acesta, atât de multu combatut^a rescumperare a cailoru ferate va fi votată dupa proiectulu gubernulu romanu.

Transilvania.

— Sibiu. (Trei sediintie ale comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur^a și cultur^a a poporulu romanu.) Conformu statutelor, acestu comitetu are se tina sediintie ordinarié în fiecare luna, martiea dupa 1-a st. n.; asta-data înse s[']au tinutu trei sediintie una dupa alta, adeca în 31 Oct., 1 și 4 Nov. lungi și migalóse, fóra înse că se dea de capateiu la tóte agendele câteⁱ stá de înainte. Cele mai multe decisiuni luate de către adunarea generală dela Seghisió[']a, avea se fia executate; preste 110 de petitiuni și suplice asteptá se fia resolve; partea cea mai mare din acelea coprindea cereri de stipendie (burse) și ajutórie pentru industriari. Din tóte agendele acestui comitetu noi nu cunóscemu nici-unele mai delicate și înpreunate cu atâtea greutati în resolvirea lor, precum sunt petitiunile de natur^a acestora. Procesele verbali luate în respectivele sediintie au se confirme acésta assertiune a nóstra, indata-ce se voru publicá în Anali; dara neasemenatu mai bine s[']ar potea informá ori-cine din lectur^a și studiarea toturor suplicelor. La o mica bursa de 70 fl. concurgu 14 studentu gimnasisti. Cele 5 ajutórie modeste de câte 20 fl. votate pentru industriari le ceru 21 de sodali.

La cele 24 de ajutórie mititele de câte 12 fl. alérge până la terminu, din diverse parti ale tieriei vreo 65 de baiati invetiacei dela diverse profesiuni; mai vinu și alții după terminu, plângendu și vaietandu-se ei, parintii sau tutorii, că n[']au sciutu nimicu, că nu citescu nici „Telegrafu”, nici „Gazeta”, nici „Observatoriu”, că-ci n[']au de unde și nici pop[']a lor nu tine „Uisiaguri”, că se le spuna ce stá în ele (adeca publicarea regulată a concurselor).

Acum pas['] de alege din toti acestia pe cei mai demni, judecati nu numai dupa testimoniile lor de invetiatura, ci și dupa starea materiale a parintiloru, dupa înpregiurari familiare adesea nespuse de grele, alteori delicate, gingasie, demne de tóta atentiunea și crutiarea. Ici unu studentu fiu de preotu, înse orfanu de tata și de mama; cólea alti cinci, tineri buni, ai caror parinti se afla în viétia, au înse câte 9—12 prunci; mai dincolo acelea veduve nefericite, remase cu câte 3—4 prunci, cu avere foarte scadiuta, sau cu o pensiune, pe langa care nu póte nici trai și nici a mori, și érași în alte parti studentu dela vreo universitate, în anulu alu treilea ori alu patruea, unde parintii nu[']lu mai potu ajutá fóra ruin^a sigura și definitivă a familiei, mai alesu candu alti 2—3 fii înca se afla pe la scóle inferioari și o fiica e tocma acuma se se marite. În fine multimea acelor baiati de sateni, economi bunicei, cu proprietate de câte 10—15 jugere (pogóne), cari începura se cunóscă și se prevédia, că dacă mosiíor^a s[']ar inparti vreodata între 5—6 prunci ai lor, acestia ar veni în periculu de a cadé la proletariatu; de aceea ei isi dau pre câte unulu sau doi baiati la profesiuni; dara de unde se plátésca taxele la corporatiuni și se[']lu înbrace până ce ilu va aflá „maisterulu” demnu de a[']lu înbracă elu.

Acestea și alte înpregiurari nenumerate în greuna comitetulu foarte multu repartitiunea ce are se face. Mai este înca de observatu, că o parte considerabile a suplicelor, anume la profesionisti, sau nu este instruită de locu cu documentele necesare, sau atât de reu, în câtu nu scii ce se alegi din ele. La unele lipsesce cartea de baptesmu, la altele testimoniulu maistrulu, sau celu de paupertate, ori că acestu din urma este compusu și subscrisu asia, în câtu nu merita nici-unu crediementu.

Se punemu înse că tóte acelea vreo 100 și mai bine de suplice se afla în tóta regul^a: la care din toti se votedie comitetulu puçinele burse și ajutórie incuviintiate de către adunarea generală? Puçine? Da și nu, dupa cum vomu judecá lucrulu din unu punctu sau altulu de vedere. Pentru studentu se dau dela Asociatiune din anu în anu burse totu mai puçine, de candu pentru densii s[']au înfiintiatu alte fonduri foarte respectabili, în Sibiu, Blasiu, B.-Pest^a (Gojdu), generósele ajutórie ale familiei Mocioni, Societatea Transilvania, Aradu (fundatiunea Birta 51 mii), Lugosiu, Temisió[']a (alumneu) și de candu s[']au înmultitu seminariile de teologia mai în tóte diecesele romanesce, cum și institutele pedagogice. Scimu că nici aceste nu le ajungu, că-ci de ex. mai deunadi au concursu la Blasiu pentru 10 burse de câte

80, 120 și 315 fl. vreo 79 de studentu dela facultati și gimnasie. Cam asia s[']a întemplatú înainte de aceea și la consistoriulu din Sibiu, și preste totu. Din contra, Asociatiunea ajutată și de „Transilvani^a”, de câteva ani încóce întinde mai multu ajutoriu profesionistiloru; éta înse că și acestia se înmultiescu preste tóta asteptarea multor pessimisti de ai nostri, neasemenatu mai iute, decâtu aru fi creditu vreodata și cei mai verdi optimisti.

În cele trei sediintie ale comitetulu s[']a observatu și recunoscutu, că celu puçinu $\frac{1}{2}$ numerulu concurentiloru aru fi meritatu bursele și ajutóriele; prin urmăre decisiunea érá cu atât mai grea și rapitória de timpu, în câtu veneai uneori în tentatiune că se propui tragerea la sorti, mai alesu candu recugetai la vaietaturile ce voru urmă din partea celor ce n[']au castigatu. Aci înse nu este altu midiolocu, decâtu cea mai promptă indoire și întreire a veniturilor Asociatiunei; érá acésta observatiune suna mai virtosu la adres^a despartimentelor Asociatiunei, pe care dñii directori se binevoiesca a le convocá în adunari regulate și a convinge pe membrii și nemembrii de estrem^a necesitate de a ne ajutá noi pe noi.

Correspondentie particularie ale „Observatoriulu.”

— Desiu 4 Novembre 1879. O scurta reprivire preste espositiunea dela Desiu!

Espositiunea de produse naturale, agricultura și manufacturi s[']a deschisu la Desiu în 18-a și s[']a închisu în 26-a Octombrie.

Desiulu e unu locu centralu de însemnatate mare din ori-ce punctu de vedere. Situatiunea lui geografică la conflusulu ambelor fluvii Somesiulu rece din muntii Gileului, și Somesiulu caldu din muntii Rodnei; aicea se concentrédia caile de comunicatiune provincială dela Bistriti^a, Bucovin^a, Lapusiu, Maramuresiu, Siomcuta, Baia mare, Zelau, Silvani^a, Gherl^a, Clusiu și Campia. Situatiunea-i favoritória i prepara unu viitoriu cu prospecte bune pentru industria și cemerciu, mai alesu după ce se va deschide și calea ferată dela Apahid^a la Desiu, a carei realizare se speréza în decursulu anulu viitoriu, de și actiunile de întreprindere sunt subscrise în mare parte de comunele comitatulu, care nici-decum nu sunt bogate.

Desiulu are la 6000 locuitori suflete, între cari cam 1600 romani, 3400 magiari, și 1000 armeni, jidani, germani etc.

Poporulu romanu abia pe la a. 1799 si-au fundatu o parochia gr.-cath. pre candu numerá numai vreo 200 suflete. Astadi e divisatu în două confessiuni, cam la 1200 suflete gr.-cath. 400 gr.-orientale. Inteligenti^a română până în 1848 n[']au avutu decâtu pre unu preotu. Sub regimulu austriacu, anii 1862—1865 ajunsera că se fia aci și dintre romanii mireni vreo 4—5 barbati și tineri trecuti în scólele superioari, înse fara case și realitati. Astadi numeramu la 28 de insi parte că advocati, functionari pensionati, functionari activi și diurnisti la tribunalu, la judecatori^a cercuala, oficiulu politicu de administratiune, sedri^a orfanala, perceptoratu și oficiulu reg. de mesurarea competintiloru, é['] partea cea mai mare profesionisti. Dintre inteligenti 9 insi posedu realitati cu laboriositate asidua și economisare. Realitatiile inteligentiei (case și pamentu) au o valóre dela 40,000—50,000 fl. v. a.

La espositiune au concursu din tóte partile mai însemnate ale Transilvaniei, Clusiu, Sibiu, Brasiovu, Tergulu Muresiului, Bistriti^a și altele, apoi dela Vien^a, Prag^a, Pest^a și din alte parti ale Ungariei cu produse naturali economice, manufacturi, machine și vite.

Productele naturali, de agricultura etc. au fostu asiediate în Sal^a ciobotariloru, lungă de 32 stanjini, și lata de 7 bine luminósa; productele de industria și manufacturi în localitatiile scólei civice, machinele și alte fabricate într-unu locu improvisatu de scanduri. Arangiarea obiectelor au succesu câtu de bine, de și multe obiecte au sositu în prediu^a și în diu^a espositiunei ce érá de^j deschisă.

Multi prognosticasera unu fiasco; rezultatulu înse totu a fostu satisfactoriu. În 9 dile au cercetatu espositiunea vreo 13500 insi după biletele vendute. Între visitatori au fostu și R. Sa episcopulu romanu Szabo, canonici, professori și elevii scólei de preparandia dela Gherl^a. Póte că numai tempulu nefavoritoriu au retienutu și pre inteligenti^a și professorii gimnasiulu romanu din Nasaudu; altcum nu credemu, că n[']ar fi voitu a participá, și a se convinge în persóna despre atâtea lucruri folositorie espuse și demne de imitatu chiaru dela scól^a vecina de statu din Rodn^a. Dintre notabilitatiile magiare au fostu contele Eugenu Zichy, generalulu Türk că comisari ai comitetulu de espositiune din Alb^a regala, tramisi spre a inparti medaliile și diplomele pentru concurentii ardeleni, cari au fostu reprezentati la espositiunea provincială tinuta în Septembrie a. c. la espositiunea Alb^a-regala în Ungari^a.*)

Pentru încortelarea concurentiloru straini s[']au facutu dispositiuni bune în casele publice, în sal^a magistratulu și la privati.

Se vorbesce înca că dintre concurentii dela Prag^a, Vien^a sosindu aici unu întrebau că Desiulu aru fi dóra numai unu suburbu alu Orasiulu după închipuirea lor și visitandu localitatiile de espositiune anguste (?) prin telegramu ar fi contramandatu retransmiterea obiectelor insinuate, sosite la gar^a calei ferate din Apahida, Clusiu.

Pe ungrésce Székes-Fejérvár, se nu se confunde cu Nandor-Fejérvár, care este Belgradulu Serbiei și cu Gyula-Fejérvár, care este Alb^a-Julia.

*) Vedi J. C. Bluntschli: „Geschichte des allgemeinen Staatsrechtes und der Politik”. München 1864, pag. 11 al. 2 la fine, unde se dice: „Eine sittlich-indifferente Klugheitslehre verdient nicht mehr den Namen der Politik, da sie eher noch für eine Räuberbande oder eine Diebsgenossenschaft als für den Stat passt.”

Aceia cari au participat la espositiunile din Vien'a, Paris, s'au veduți sedusi și inselati în asteptările lor.

În contra juriului încă s'au făcut observări de nemulțămire pentru împărțirea premiilor; noi înseși nu ne mirăm, pentru că cine și unde și sunt pricepătorii competenți, d. e. pentru mașini și alte fabricate mai însemnate? Altcum majoritatea concurenților au fost premiați mai mult spre încurajare pe viitoriu. Ori-si cum, se constată cu bucurie că industria pasiește și la noi înainte!

Că înseși după atâtea espositiuni urmate după oală în timpul de față se se face espositiuni generale provinciale și nu singuru locali, se ceru, afara de mai multe alte condițiuni, localități spațioase și luminoase, pentru că publicul se nu fia silitu a merge și alergă pe strădele cele tinose și necurate pe distanța mare dela unu locu la altulu. Apoi espositiuni în locuri departate de caile ferate sunt împreunate și prea cu multe greutate și spese pentru concurenți, — de și de aicea multi din ei s'au departat prea multămiti cu tergulu bunu ce l'au avutu!

Industria română au fostu foarte puțin reprezentată. Femeile sassesce din giurulu Bistriței au trimis mai multe obiecte țesute, și cusături laborioase. Din Valea Rodnei dela Sangeorzu s'au espusu de catra dsor'a Camila Paulu din Alba-Jul'a nisce covora de lana, propria manu torse, colorate și țesute; acestea atraseră atențiunea generalului Turr, care lasă comisiune că se i le procure spre a face prezente cu ele în strainatate. Pentru aceste și alte lucrări și obiecte espuse de domn'a Maria Bohatielu, și preotés'a Cherebetiu din Cascau s'au împartit diplome de lauda. Altcum si sub durat'a espositiunii mai venia câte o fiica de preotu romanu cu lucruri frumoase, dara prea tardiu!

Preste totu s'au împartit 94 medalii de argintu, 129 de bronzu, și 254 diplome. Din toate acestea contes'a Maximilian Teleki nascuta Maria Tataru capetă la vr'o 20 de bucati.

Din rezultatulu acestei espositiuni dorim foarte, că la toate institutiile de invetiamentu nationalu se se aplice câte unu professoru pentru lucrari de industria și sculpturi, de cari au fostu espuse multe bucati frumoase, și cari în mare parte s'au vendutu, precum dela scól'a de Statu din Rodn'a și dela altele; că-ci vedem și asia, că multi tineri absoluti din gimnasia și maturisati ne avendu locu în vreunu seminaru de teologia, sunt siliti a se preface în oameni „perde vara“, că-ci a tiné de cornele plugului și a cossi nu știu, nici n'au unde, că-ci mosior'a parintiloru s'au consumatu cu spessele educatiunii fiiloru remasi fara aplicatiune, de-orece posturile de notari prin comune încă nu ajungu nici la clientii „domnilor“. Deci se'si aléga mai multi dintre tinerii nostri carier'a de profesiuni, industria și comerciu!

Nu potemu lasá ne amintitu, că în 19-a Octobru s'au santitu și flamar'a pompieriloru de aici, cumperata cu 320 fl. v. a., de și numerulu celor în activitate e numai de 28. Ecuiparea loră au costatu până acuma la vreo 4,000 de fl. cu recuzitele necesare; dara sacii de scapare se potu folosi în orasiile cele mari cu case de trei și mai multe etagiuri, eara pe la noi locuintele sunt separate și nici-una cu două etagiuri, prin urmare în casu de focu membrii familiei potu scapá fara inbuldiala pre usia. După acea serbare s'au cantatu imnulu imperatescu. Ce schimbare! — Déca acesti oameni nu aru imitá pre alții că maimutiile, le aru mai remanea multe parale pentru lipsele cotidiene. Argus.

Sciri diverse.

(Necrologu.) Florentinu Luchi, fostu capitanu c. r., fostu pretoru și mai în urma vice-capitanu, a repausatu în Nasaudu în etate de 70 ani. Remasitiile-i pamentesci s'au transportatu înseși la comun'a Feldru, loculu seu natalu.

— (În memori'a fericitului Manuile Gojdu.) Cetim în „Ellenör“ următoriele: Junimea română din Buda-Pest'a a cercetat Sambeta după amédu pe marele ei defunctu Manuile Gojdu, care, că fostu comite supremu și mai tardiu că Septemvir, după cum se scie, a facutu pe sém'a junimei studioase române o fundatiune care se urca până la 300,000 fl. Vorbitorulu tinerimei Traianu Barzu cand. de profes. fă acela, care în discursulu seu tinenut în limb'a română, a accentuat cu deosebire însemnata fundatiunii lui Gojdu și între altele a disu: „Memori'a lui Gojdu va trai în veci în peptulu natiunii române recunosctore, că unu tesauru scumpu, că-ci densulu cu propriile sale mani si-a înscrisu numele pe column'a nemuririi. Din viét'i'a și faptele lui Gojdu pôte invetiá junimea română, cum se 'si iubésca patri'a și propri'a natiune.“ După cuventarea acésta entusiasmata a lui Barzu stipendistii fundatiunii au decoratu mormentulu lui Gojdu cu-o cununa de dafinu legata cu panglice tricolore cu inscriptiunea: „Stipendistii lui Gojdu“, ér' corulu vocalu a intonatu melodi'a funebra: „În planulu celu secretu“. Dimitrie Ioanescu fostulu comite supremu alu comitatulu Zarandu, în numele reprezentantiei fundatiunii multiamii apoi tinerimei române pentru pietatea ce-a documentat'o facia de marele ei mortu. Între alții a fostu acolo și Atanasie Cimponieru, judecatoriu la tabl'a reg. "

— (Ratiociniu), despre venitele și spesele reuniunii de jocu arangiata în favorea Alunneului nationalu

romanu din Timisiora în 9 Octobru 1379 st. n. Venite: dela Il. Sa d-l episcopu Ioanu Metianu 5 fl., dela d nii I Luca, N. Cosariu, Ios. Vill, Pavelu Rotariu câte 3 fl., dela d-l Nicu Gerdanu 2 fl. 20 cr., dela d-nii Meletie Dregheciu, Vladu Seimanu, An'a Popa, Ioanu Tieranu, Em. Ungureanu, Grig. Marienescu, George Traila, Em. Demetroviciu, M. Barbu, I. Covaceviciu, Cons. Zavisits, George Troiescu, Vucskov, I. Kimmel, I. Schlichting, St. Parashieviciu, Tr. Lungu, Vas. Ignea, I. Nestoroviciu, Vas. Barbulescu I. Teodoroviciu, C. Maniu, Ilie Olariu, Aur. Popoviciu, St. Poruti, Vic. Cernetiu, George Ardeleanu, Lazaru Iovi, Alecs. Chisidianu, N. Ienatie, Gust. Onitiu, G. Sierbanu, Ios. Mikkel, Béla Gyertyánffy, G. Cocotianu, I. Riszto, Car. Oszwald, Petru Cermena, Pavelu Adamu, Dr. At. Marienescu, Luis Schlotthauer, George Liota câte 2 fl.; — dela d-nii: Luca Calecianu, Laz. Sim, N. Darabantiu, Ios. Gradinariu, N. Petroviciu, I. Domsia, I. Vulcanu, Iul. Micu, I. Milu, Eut. Cjobanu, N. Draganu, M. Nediciu, Vic. Adamu, St. Ciortus, Liub. Adamoviciu, Lud. Ulrich, D. Sviratiu, I. Anca, I. Munteanu, Lud. Szabó, Vas. Brendusiu, Dem. Trailescu, Ioan Romanov, A. Buchwald, Ed. Krampl, Tarczy, Car. Tedeschi, M. Ferschitz, Kratochwill, Mór. Blau, Friedmann, Ad. Krauss, E. Iaromisz, Em. Doiveth, I. Röddig, Derera, Il. Paunu, Dem. Maccsimu, Ales. Secosianu, Petru Popoviciu, N. Ribariu, Mel. Miculescu, Vic. Selegianu, I. Dogariu, Iul. Totia, I. Dobosianu, Rud. Leinert, A. Hellner, G. Cabdebou, I. Darabantiu, N. Busia, A. Nadasianu, Gesberger, Dreher, I. Boncia, N. Maieranu, Dem. Chritia, Schulmann, Nicol. Chitescu, A. Sulyok, I. Popescu, D. Atkary, Milan Novacoviciu, Simionu Moldovanu, câte 1 fl.; dela d-nii Leop. Polak, H. Tauber, Max Csermak câte 50 cr. Venitu 173 fl. 70 cr., spesse 78 fl. 28 cr., venitu curatu 95 fl. 42 cr. care suma s'a predatu comitetulu alumnialu.

Manuile Ungurianu, Georgiu Traila, notariu. cassariu.

— (Éra diphteritis). Ni se scie dela Turd'a din 7 Novembre:

În comun'a Hidisiu (Hidas) domnesce încă din lun'a lui Maiu blastemat'a bôla diphteritis, (gusteru) secerandu fara nici-o crutiare victimele sale innocente. Mediculu de cercu au visitatu acésta comună de două ori*); nu știu înseși cum se întempla, că cu medicin'a prescria de domnealui nu a scapatu nici-unu patientu.

De alta parte poporul este foarte fatalistu, puțin îi pasa de mórtea prunciloru mari și mici, și audi pe parinti dicundu: „De ar traí toti, nu le-aru mai ajunge pamentulu.“ Medicamentele folosite de către acei parinti pe cari dore de pruncii loră și nu voiescu se'i pârda sunt: petroleu, aiu (usturoiu), morcovi, pētra acra (lat. Alumen, nemt. Alaun), sau si pētra veneta (vitriolu cristalisatu) etc. Din toate acestea s'a observatu, că pētr'a veneta arsa, apoi pisata și amestecata cu miere de stupi a folositu în mai multe casuri, dacă întingi în acea mixtura o pēna și ungi gütlejulu bolnavului.

Atăta dela Turd'a.

Scirile funeste despre acea bôla afurisita vinu érași din mai multe parti; între cele mai próspețe este una dela Clusiu prea interesanta în acelu sensu, că în septeman'a trecuta clusianii avura de mai multe luni o di, o singura di, în care nu a moritu nimeni de diphteritis. Dacă în Clusiu, unde este facultate de medicina, diphteritis omóra de câțiva ani neincetatu, în necasulu unei companii de medici, ce mirare dacă pe la sate dispăre generatiunea intréga, candu este sciutu, că în mai multe comune la toate bôlele de gütu se dá mai multu numai vinarsu că medicina, adeca veninu de mórte sigura pentru acelea bôle. Saracu poporu nefericitu, în locu se te invetié ceva higiena, ceva curatiá, lautura mai désa, că apa e destula, în locu se'ti spuna celu puțin de 52 de ori pe anu, cum se te feresci de bôle tu și pe pruncii tei, loru le-a casunatu se'ti pârda câte optu ore pe septemana, îndopandu-te cu o limba, din care în veci nu vei trage nici-unu folosu pe lume. Apoi totu ei se mira că scade și numerulu loră necurmatu și neincetatu și striga desperati: „Pusztulunk, pusztulunk, ne prapadim, ne prapadim!“

Altu esemplu. Din orasiulu ungurescu Kiskun-Felegyháza se scie în diarie, că acolo în câțiva ani din urma au muritu preste două mii de persoane, totu numai de diphteritis, că înseși nepasarea este barbara.

— (Nebuni'a duelleloru). De candu onóra și onestatea în Ungari'a sunt puse pe simcéo'a sabiei încependu dela ministrii până la studentii juniori; de candu nimeni pe lume nu mai este siguru de insultele celor mai miserabili strengari, de atunci bôl'a duelleloru a începutu a strabate chiaru și între membrii aceleiasi familii și în scólele de baiati. Diariile magiare comunica unele exemple caracteristice. Invetiatoriulu (din Oradea?) înfruntase pe Michutiulu mamei pentru strengarii; ce se vedi înseși? Pe la amédu alti doi baiati intra la dascalu în calitate de martori și secundanti

*) Num ai de două ori dela Maiu?? Red.

tramisi de Michuti, că se céra satisfaciune pentru vetamarea de onóra ce i s'a facutu. Dascalulu nu a lipsitu a'si alege arm'a, cu care apoi a blănit bine pe toti trei urduosii pe cari'i mancă pielea. — Unu parinte érași spune în „Szabadság“ din 9 Nov., că după ce trăsese fiului seu mucosu palma pentru neascultare, acesta preste catuva timpu îi sari înainte, și declarandu că nu'si capata secundanti pentru unu duellu regulatu, provóca pe tata-seu la duellu americanu asia, că cine va trage glontiulu negru din urna, acela se si'l traga elu însusi în capu. Uciga-te crucea drace, că multe mai scornesci tu pre pamentu! Se întielege că tatalu baiatulu îi scarpină pielea că se'i fia pe tóta viét'i'a. Acestea înseși și alte strengarii de natur'a acestora sunt numai firescile consecentii a le educatiunii private și publice de mod'a noua, ce se dá generatiunii tinere, și ultimele consecentii? Bai de sange că nici-odata.

— (Érași ursi). La Branu (comună colectiva de alte 11) înpuscarea o ursóica mare, éra pe doi pui ai ei și tocara romanii cu maciuci. Langa Seps-Szt.-György în secuime doi ursi flamendi au desgropatu doi boi morti de bôla și îngropati destulu de afundu și au mancatu tóta acea mortatiune, remanendu numai ósele. („Kelet“).

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu V.

Despre aristocratia.

Aicea aflăm două persoane morale foarte deosebite una de alt'a, adeca: guvernulu și suveranulu și prin urmare două vointii generale, un'a în raportu cu toti cetatenii, éra ceealalta numai în raportu cu membrii administratiunii. Astfelu de și guvernulu pôte regulá politic'a sa interna cum i place, elu totusi niciodata nu pôte vorbi poporulu, decâtu în numele suveranulu, cu alte cuvinte, în numele poporulu însusi. Acésta se nu se uite niciodata.

Primele societati s'au gubernatu în modu aristocraticu. Capii familiiloru deliberau între ei despre afacerile publice. Cei tineri ascultau, fara a contradice, de autoritatea esperientiei. De aici numele de preoti, betrani, senatori și geronti. Selbaticii din Americ'a septentrionale se gubernedia până în diu'a de astadi astfelu și sunt foarte bine gubernati.

Înseși în aceeași mesura în care inegalitatea institutiunii prevalésa inegalitatea naturale, avuti'a seu poterea¹⁾ au fostu preferata etatii și aristocratia a ajunsă a fi electiva. Transmienduse în fine poterea cu avuti'a tatalu la copii, se nascura familiile patriciane, guvernulu deveni ereditaru și s'au vedutu senatori de cate douăzeci de ani.

Esista deci trei feluri de aristocratii: firésca, electiva și ereditara. Cea dintai nu se potrivește, decâtu popóraloru simple. A trei'a este celu mai reu din toate gubernele, éra a dou'a celu mai bunu! Acést'a este aristocratia propriu disa.

Pre langa avantajulu distinctiunii celor două poteri, elu mai are și acela alu alegerei membriloru sei. Pentru că în guvernulu poporaru, toti cetatenii se nascu magistrati, în tempu ce acesta se marginesce la unu numeru micu și nu ajunge cineva magistratu decâtu prin alegere;²⁾ unu mijlocu acesta, prin care probitatea, întieptiunea, esperientia și stim'a publica, devinu totu atatea garantii noue ale unui gubernu întieptu.

Pre langa acestea, adunarile se facu mai cu înlesnire, afacerile se discută mai cu îngrijire și se espededia cu mai multa ordine și diligentia. Creditulu Statulu este sustienutu mai bine în afara prin senatori venerabili, decâtu prin o multime necunoscuta și despretiuita.

Cu unu cuventu, este asediamentulu celu mai bunu și celu mai firescu, că cei mai întiepti se gubernedia multimea, cându cineva este siguru că ei o voru guberná spre binele ei, éra nu în folosulu loră. Nu este de lipsa a se innulti resorturile, séu a face cu 20.000 oameni aceea ce 100 de oameni alesu potu îndeplini mai bine. Este înseși de a se observá, că aici interessulu de corpu începe a dirige

¹⁾ Este claru, că sub cuventulu optimates la cei vechii nu se întielegea cei mai buni, ci cei mai puternici. Not'a lui J. J. Rousseau.

²⁾ Este de o inportantia foarte mare de a regulá prin lege form'a de alegere a magistratiloru, pentru că lasandu-o la buna-vointia principelui, nu se pôte evita că se nu cadia în aristocratia ereditara, precum li s'au întemplatu republicelor Venetiei și Bernei, din care, cea d'antaiu este dejá de multu unu Statu dissolvatu, éra a dou'a are se multiamésca esistentia sa estordinare întieptiunii a senatulu seu, ce este o exceptiune foarte onorabila, dara și foarte periculósa.

Nota lui J. J. Rousseau.

forti'a publica mai puşinu dupa cerintiele vointiei generale si cã o alta inclinare inevitabile detrage legiloru o parte din puterea executiva.

Cu privintia la conditionile particulare ale aristocratiei, apoi nu se cere nici unu poporu atatu de simplu si dreptu, pentru cã executarea legiloru se urmedie nemijlocitu vointiei publice, cã intr'o democratie bine organizata. Dara nu se cere nici o natiune asia de mare, cã siefi departati pentru de a gubernã se pãta trunchiã suveranitatea fiacare in districtulu seu si se incãpa a se face independinti, pentru cã in fine se ajunga a fi domni.

Dãca aristocrati'a pretinde cu ôrecari virtuti mai puşinu cã guvernulu democraticu, apoi preinde si ea altele, care i sunt particulare, precum moderatiunea in avutia si cumpetulu in seracia, pentru cã o egalitate rigurãsa aicea nu se pare a fi deplãsa. Ea nu au fostu observata nici chiaru in Spart'a.

In fine, dãca si aduce cu sine acãsta forma de guvernã ôrecare inegalitate in avere, apoi acãsta este din cauza, cã in generale administrarea afaceriloru publice se fia incredintiata acelora, cari potu se-'si sacrifice spre acestu scopu totu tempulu lor, era nu precum pretinde Aristotele, pentru cã cei avuti se fia totu-dãuna preferati. Din contra, este de inportantia, cã din candu in candu o alegere opusa se probeodie poporului, cã in meritele unui omu se afla o ratiune cu multu mai mare de preferintia cã avuti'a.

Capitolulu VI.

Despre monarchia.

Pana acuma amu consideratu pe principele cã o persãna morala si colectiva, unita prin forti'a legiloru si cã depositariulu puterii executive in Statu. Acuma vomu avea a considerã acãsta putere concentrata in manile unei singure persãne fizice, a unui omu in fiintia, ce are dreptulu de a dispune singuru de ea dupa legi. Unu astfelu de omu se numesce monarchu sãu rege.

Cu totulu opusu celorlalte forme de administrare, in cari o fiintia colectiva reprezenta unu individuu, in acãsta, unu individuu reprezenta o fiintia colectiva, astfelu, cã unitatea morale ce constituie pe principe, este in acelasu tempu o unitate fizica, in care tãte facultatile pe cari legea le reuneste cu atata greutate in celelalte, aicea se afla unite din natura.

Aicea vointi'a poporului, vointi'a principelui, forti'a publica de Statu si forti'a particulara a guvernului, totulu corespunde aceluasi mobilu, tãte resurturile machinei sunt concentrate in aceeaşi mana si totulu merge spre acelasu scopu. Aicea nu esistu de locu miscari opuse care se se distruga un'a pe alta, si cineva nu isi pãte imaginã o alta forma de Constitutiune, in care cu unu agentu de fortia mai micu se se produca o actiune mai considerabila. Archimede sediendu linistitu pe tiemure si incrediendu valuriloru fara osteneãa o corabia mare, imi reprezenta unu monarchu abilu, gubernandu din cabinetulu seu Statele sale vaste si facãndu se se misce totu, era elu parendu nemiscatu.

Dara dãca nu esista unu guvernã mai vigurosã cã acesta, apoi nici nu esista altulu in care vointi'a particulara se aiba mai multa putere si se domine mai lesne pe celelalte. Totulu merge spre acelasu scopu, este adevãratu; inse acelu scopu nu este acelu alu fericirei publice si forti'a insusi a administratiunei este indreptata neincetatu in defavorulu Statului.

Regii voiescu se fia absoluti si din departare li se striga: mijloculu celu mai bunu pentru acãsta este a se face iubiti de popãrale lor. Acãsta mactima este fãrte frumãsa si fãrte adevãrata in unele privintie: din nefericire, la curtile regale ea va fi totu-deauna luata in risu. Puterea care isvorasce din amorulu popãraloru este fara indoiala cea mai mare, dara ea este precarie si conditionata, si principii nu se voru multumi niciodata cu ea. Cei mai buni regi voiescu se aiba libertatea a fi rei candu le place lor, fara de a incetã se fia domni! Inzadaru ar voii unu declamatoru politicu se le dica: forti'a poporului fiindu a vãstra, interessulu vostru celu mai mare ar trebui deci se fia, cã poporulu se infloresca, se se inmultiesca si se fia redutabilu. Ei sciu prea bine, cã acãsta nu este adevãratu. Interessulu lor personale pretinde, cã poporulu se fia slabu, miserabilu si se nu le pãta reziste niciodata. Concedu, cã presupunendu pe supusi totu-deauna in servitute perfecta, atunci interessulu principelui ar fi, cã poporulu se fia puternicu, pentru cã acãsta putere fiindu a lui, l'ar face redutabilu fatia cu vecinii sei. Inse fiindu acestu interessu numai secundaru si subordonatu si cele doue supositiuni fiindu incompatibile, este lucru firescu cã

principii se prefere totu-deauna acea mactima, care le este mai utila. Acãsta este ce le-au spusu Samuilu cu atata tarie de cuventu Evreiloru. Acãsta este ce au facutu Machiavelli se se vedã pãna la evidentia. Subt pretestulu de a dã lectiuni regiloru, elu au datu cele mai mari lectiuni popãraloru. „Principele“ lui Machiavelli este cartea republicanilor.)

Noi amu aflatu din raporturile generale, cã monarchi'a nu se potriveşte decatu numai la State mari si o vomu vedea érasu esaminandu-o mai deã própe. Cu catu administratiunea publica este mai numerosã, cu atatu raporturile principelui fatia cu supusii se inpuşinã si se apropia de egalitate astfelu, cã acestu raportu este unicu sãu egalitatea insasi la democratie. Acelasiu raportu se maresce in aceeaşi mesura, in care guvernulu se concentrã si elu au ajunsu la mactimulu seu, candu guvernulu se afla in man'a unuia singuru. Atunci intre principe si poporu se afla o distantia fãrte mare si Statulu este lipsitu de legatura. Pentru cã se se infintiesc sunt de lipsa classe intermediare. Pentru cã distantia se dispara, sunt de lipsa principii, grandi si nobletie. Tãte acestea inse nu convinu unui Statu micu, pe care acele classe l'aru ruinã.

Dãca este greu cã unu Statu mare se fia bine gubernatu, apoi este cu multu mai greu de a fi bine gubernatu prin unu singuru omu si ori cine scie ce urmãsa, candu regele isi dã substituti.

(Va urmã.)

Sciri ultime.

(Serviciulu telegraficu privatu alu lui „S. D. Tageblatt.“)

— Vien'a, 13 Nov. (Telegramu). Astadi dupa amiédi sosira aici marele duce Alexandru Cesarevicu, mostenitoriu alu corãnei, inpreuna cu soci'a sa, cu socrii sei Maiestatile LL. regele si regin'a Danemarcei si cu ducele de Cumberland cumnatu alu seu. Maiest. Sa imperatulu a salutatu pe Augustii ôspeti la gara, unde dupace sarutã man'a reginei de Danemarc'a si a marei ducese de Russi'a, strinse man'a regelui, era pe marele duce clironomu alu Russiei ilu sarutã si inbraşiosã de repetite ori. Mai. Sa imperatãs'a primi din partea sa pe inaltii ôspeti in residentia imperiala (Hofburg).

(Si acestea se intempla tocma pre candu press'a magiara se bucurã cã vomu avea resboiu cu Russi'a. Cãte ilusiuni perdute! Red. Obs.)

— [Grafii Clam-Martinitz si Hohenwart cunoscutii capi ai partidei autonomistiloru din imperiu, fusera decorati de cãtra Mai. Sa cu ordinulu corãnei de feru cl. I.

¹⁾ Machiavelli au fostu unu omu onestu si unu bunu cetatienu, dara fiindu dependinte de cas'a Mediceiloru, au fostu fortiatu a 'si ascunde amorulu seu de patria, in opresiunea patriei sale. Alegerea insusi a esecrabilului seu erou—Cesare Borgia—manifesta intentionea sa secreta si opositionea ce se afla intre mactimele cartiei sale Despre principe, si intre acelea din Discursurile asupra lui Titus Livius si ale Istoriei Florentiei, demonstra, cã acestu barbatu politicu profundu nu au avutu pana acuma decatu cetitori superficiali sãu corupti. Cartea din Rom'a au opritu severu cartea lui. O credu, pentru cã elu au fostu care o au descrişu mai claru. Not'a lui J. J. Rousseau.

Preturile cerealeloru si altoru obiecte de traiu au fostu la 11 Novembre in Sibiu:

Grãu, dupa cãualitati	1	hectolitru	fl.	8.50—9.50
Grãu, amestecat	1	„	„	7.30—8.10
Secara	1	„	„	5.10—5.50
Papusiã	1	„	„	4.10—4.50
Ordiu	1	„	„	4.40—4.80
Ovesu	1	„	„	2.60—3.—
Cartofi	1	„	„	1.20—1.40
Mazare	1	„	„	6.50—7.—
Linte	1	„	„	10.—10.50
Fasole	1	„	„	6.50—7.—
Lardu (slanina)	50	Kilogram.	„	30.—32.—
Untura (unsãre topita)	50	„	„	28.—28.50
Carne de vita	1	„	„	—42
Oua 10 de	1	„	„	—25

Libraria Romãna J. C. Tacit in Braşov.

Recomãndã tãte scrierile apãrute in editura Academiei de stiinãa din Bucureşti, precum si o serie de Calendare pe anul 1880 cu cãntinut fãrte variat.

Analele societãţii academice romãne: Sesiunile aniloru 1867—1877. I Tom.	10.—
Sesiunea anului 1878.	1.—
Bãlescu Nicolae, Istoria Romãnilor sub Mihaiu-Vodã Vitezul urmatã de scrieri diverse.	2.—
Demetriu Cantemir. Tomul I. Descriptio Moldaviae cu o chartã geografã si un facsimile.	1.60
— Tom. II. Descrierea Moldaviei tradusã din textulu orig. lat.	1.60
— Tom. III. Istoria imperiului otoman. trad. de Dr. J. Hodosiu Partea I.	3.20
— Tom. IV. „ II.	4.—
— „ V. „ I. Evenimentele Cantacuzinilor si Brancovenilor. Partea II. Divanul. Publicate de G. Sion.	1.20
Caesar Caiu Juliu; Comentarele de belul galic, trad. de C. Copãcinu. Coment. de belul civil urmate de Coment. lui A. Hirtiu, trad. de D. Chiau	2.—
Cicerone M. Tului, Philippicele, trad. de A. Laurianu.	1.20
Cipariu Tim., Gramatica limbii romãne, Part. II sintaxa.	2.—
Dictionarul si Glosarul limbii romãne	12.—
Dione Cassiu, Istoria romanã dela Nero pãna la Aless. Sever trad. de A. Demetrescu.	1.40
Odobescu A. J. Istoria archeologiei.	4.—
Omer, Odyssea si Batrachomyomachia, trad. de J. Caragiani.	3.20
Salustiu C. C., Catilina si Jugurtha, trad. de D. T. Dobrescu	—80

Calendaru pentru toţi. Cu un tablou gratis: „Missiunea Romãniei in Orient.“	1.30
Calendarul Halimalei	1.06
Calendarul amasant	—80
(Cumpãrãtorii fia ai Calendarului pentru toţi, sãu ai Calendarului amasant si al Halimalei, vor lua parte la Premiul-Loterie, ce se va trage la Martie 1880, avãnd şanse a câştiga premieri de lei noi 200, 100, 50, 20, 10. Numerile câştigãtãre se voru publica prin jurnale.)	
Calendarul amasant si picant, cu ilustraţiuni xilographice colorate	1.06
Calendarul pentru Dãme si Damisãre	—56
Calendarul Dorului (cuprindã poeziile cele mai noue).	—56
Calendarul Puricelului (cu istoriile comice)	—30
Almanach sãu Calendar portativ	—26
Amicul poporului, anul XX	—50
Calendarul bunulu econom	—45
Calendarul tipografiei archidiecezane (cu Şematismulu bisericic ortodoxe-orientale romãne din Ungaria si Transilv.	—30

Bariju G. Dictionar unguresc-romãnesc, broş.	3.—
Dogar si Dariu, Aritmetica. Esercitiu practice cu numerii dela 1—100 dupã sistemulu decadice. Partea I broş.	—25
legat.	—30
(Partea II se aflã sub pressã)	
J. Nemoiau, Gramatica magiarã (pag. 306+LXXII)	1.80
A. Densusian, Negriada, epopeia naţionalã in 6 cãnturi	2.—
Aricescu C. D. Istoria revoluţiunii romãne dela 1821 si Acte justificative la istoria revoluf. rom. dela 1821. Tom. I-II.	3.50

Se primesc abonamente la urmãtoarele Romãne fãrte interesante: „Contessa Lambertini“ ficia cardinalulu Antonelli, 26 fasc. à 25 cr. — „Dramele Parisulu“ de Ponson du Terrail trad. din limba francesã fasc. à 8 cr. — „Caterina Cornaro,“ cea mai frumãsa regina a Ciprului, dupa G. J. Born, trad. de V. Gr. Pop, à fasc. 8 cr. — „Juneãa regelui Henric“ de Ponson du Terrail, à fasc. 8 cr. — „Marea otrãvitãre“ 37 fasc. à 8 cr.

Preturile se inteleg Loco Braşov. La trimiterea sub banda (Kreuzband) se urcã preţul cãrţilor cu 10%. Suma ni se va trimitã d'odatã cu comanda. (105)

CĂLINDARIUL BUNULUI ECONOM pe anul visect 1880.

Întocmit de
D. Comşa si Eugen Brote.

Cu mai multe ilustraţiuni intercalate in text.

Anul IV.

Cuprinsul: Dilele si serbatorile de preste an. Chronologia. Pascalia. Anotimpurile. Sistemulu planetar al soarelui. Întunecimi. Serbãtorile schimbãtoare si Posturile. Genealogia: Austro-Ungaria, Germania, Francia, Rusia, Italia, Britania si Irlanda, Spania, Romania, Svedia si Norvegia, Belgia, Olanda, Grecia, Portugalia, Monaco. **Conspectul complet al tãrgurilor din Ardeal:** A. in rãnd alfabetic, B. in rãnd chronologic. Tãrgurile in Ungaria. Tãrgurile principale in Romãnia. Tãrgurile principale in Bucovina. — **POSTA:** A. Posta de epistole, B. Posta de mesagerie. **Correspondenãa telegraficã. Raportulu între mesurile noue si vechi. — TIMBRE.** Tabele de interese. Tabela comparativã a valorilor de bani din toate țãrile. — **SFATUTORIU JURIDIC.** Partea economicã: Cu puteri unite. Carul (cu patru ilustraţiuni). Din istoria calului. Cãt se seamãnã pe un hectar? Timpulu incãlzirei si vegetatiunei la diversele plãnte agricole. Tabela despre maşinile agricole mai insemnate. Din care material cãt vinars se estrage. Greutatea fructelor si sãmãntelor mai indatinatã. Cãt timp poartã animalele agricole? Mutarea pomişorilor tineri. Pentru a apãra vrãbiile dela cireşe. Mijloc in contra omidelor pe varzã. Plugul cu doue cormane (cu ilustraţiune). Ciurul (cu ilustraţiune). Fãrfece noue pentru tunsulu oilor (cu ilustraţiune). Grijişii padurilor! Cum sã se prindã oile? (cu doue ilustraţiuni). Scutul pomilor (cu trei ilustraţiuni). Digestiunea. Gãndaculu de Maiu (cu şase ilustraţiuni). Sarea ca nutriment de vite. — **Partea beletristicã:** Ioan Turbina, poveste. Bãtaia dela Cãlughãreni. **Poesii:** Sentinela romanã, poem istoric de Vasile Alesandri. Arãtura de N. Beldicean. Mai iubit . . . de I. Mincu. Stejarulu si cornulu, cãntec din Moldova. Bogatul si seracul, cãntec popular. Rugina si frãmãntatul pãnei (cu ilustraţiune). Cãt e de greu un bou? (cu ilustraţiune). Respectulu cuvenit (cu ilustraţiune). Literatura romãna agricolã. Tabela pentru preschimbarãa preţulu dupã mãsurile vechi in noue. **Inserate.**

Preţul 45 cr. v. a. sau 1 leu n.

Editura tipografiei **JOS. DROTLEFF** in Sibiu.

(104) 3—3